

Reference

1. *Kasaev E.O.* Oh ekonomycheskoy situation in Iraq [Elektronny resource] / Kasaev E.O. // Access: http://kurdistan.ru/2010/08/03/-articles6315_Ob_ekonomicheskoy_ob.html
2. *Ivanov S.M.* Iraksky Kurdistan on sovremennom stages (1991—2011 gg.). — M.: IMEMO RAN, 2011. — 86 p. // [Elektronny resource] / Ivanov S.M. // Access: <http://www.twirpx.com/file/692657/>
3. *Meshcheryakov V.V.* Theoretical approaches to the formation of anti-crisis policy in the construction industry locally [Elektronny resource] / Meshcheryakov V.V. // Access: <http://www.dy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=357>
4. *Kovalev A.I.* Management restrukturyzatsyey enterprise / Kovalev A.I. — Kiev: AVRIO, 2006. — 368 p.

УДК 331.5-053.81:331.101

Чуб О.В.,

аспірантка кафедри управління
персоналом та економіки праці ДВНЗ
«КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

МОЛОДЬ ЯК СУБ'ЄКТ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ НА РИНКУ ПРАЦІ

Chub O.,

PhD student,
Department of Human Resources
and Labor Economics, State University
«Kyiv National Economic University»

YOUTH AS A SUBJECT OF ECONOMIC ACTIVITY ON THE LABOR MARKET

АНОТАЦІЯ. Уточнено соціально-економічну сутність поняття «молодь» у контексті проблематики сегментування ринку праці. Систематизовано та доповнено класифікаційні ознаки молоді як суб'єкта ринку праці з урахуванням вітчизняного та європейського досвіду.
КЛЮЧОВІ СЛОВА: молодь, зайнятість, вік молоді, молодіжний ринок праці.

ANNOTATION. Socio-economic essence of the «youth» conception in the context of labor market segmentation is specified. Classification features of youth as the subject of the labor market on the basis of domestic and European experience are systematized and supplemented.

KEYWORDS: youth, employment, youth age, youth labor market.

Постановка проблеми. Інноваційні зміни в багатьох країнах світу принципово змінюють зміст і структуру зайнятості, підвищують вимоги ринку праці до якості робочої сили. Там, де на ринку праці формується та переважає сегмент представників інноваційної праці, країна отримує можливості прискореного руху до економіки знань, конкурентні переваги в економічному та соціальному розвитку, добробуті населення. Саме молодіжний сегмент ринку праці має найбільший інноваційний потенціал, проте через низку проблем потребує особливої уваги.

У всі часи та в усіх народів молоді люди становили значну частину населення. Сьогодні у світі молодь (за класифікацією Організації Об'єднаних Націй (ООН), до молоді належать особи, чий вік становить від 15 до 24 років) — це 1,2 млрд осіб, або майже 18 % населення. 87 % з них проживають у країнах, що розвиваються, і потерпають від обмеженого доступу до життєвих ресурсів, послуг охорони здоров'я, освіти, професійної підготовки, працевлаштування, а також від обмежених економічних можливостей. Держави — члени ООН визнають, що молоде покоління у всіх країнах є головним людським ресурсом для розвитку, позитивних соціальних змін і технологічних інновацій. Ідеали, енергійність і широта поглядів молоді відіграють центральну роль у процесі поступального розвитку людських спільнот [1].

Трансформаційні зміни в економіці України, з одного боку, розкривають нові перспективи молоді щодо вільного вибору професії, місця проживання, характеру і сфери докладання праці, а з іншого ставлять перед нею проблеми, пов'язані із входженням до ринкового соціально-економічного середовища. Сучасна ситуація у сфері праці і зайнятості є дуже складною і суперечливою для української молоді. Багато молодих людей отримали нові можливості щодо самореалізації, підвищення свого життєвого рівня. Пристосовуючись до нових умов життя, вони починають займатися бізнесом, комерцією. Однак через послаблення державного контролю за працевлаштуванням молоді, скорочення робочих місць, недосконалість механізмів соціального захисту загострилася незахищеність молоді на ринку праці, з'явилися нові

проблеми щодо її працевлаштування, реальністю сучасного світу праці стало молодіжне безробіття.

Аналіз останніх публікацій. Особливості формування та розвитку молоді як сегменту ринку праці є предметом дослідження українських учених О. Абашиної, В. Онікієнка, Е. Лібанової, Г. Михальченка, І. Петрової, але й досі відсутнє глибоке наукове обґрунтування меж молодіжного віку та, власне, самого поняття «молодь» з точки зору економічної науки, які б могли стати рамковими умовами при розробці та вдосконаленні державної політики підтримки молоді на ринку праці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Залишаються не з'ясованими численні об'єктивні і суб'єктивні фактори, під дією яких проходить процес становлення молоді, набираючи часом стихійного, невизначеного характеру. Відтак залишаються поза увагою дослідників визначення глибинних чинників, які зумовлюють проблеми в молодіжному середовищі, надаючи багатьом дослідженням описового забарвлення. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень з проблем становлення молоді, досі відсутній єдиний підхід щодо встановлення вікових меж молоді. Це суттєво ускладнює наукові дослідження щодо співставлення тенденцій у сфері зайнятості, безробіття та інших показників різних країн в умовах глобалізації світу. У дослідженні О. Абашиної зазначено, що вікові межі молоді в українському законодавстві науково не обґрунтовувались [2]. Саме поняття «молодь» досить різноманітно трактується в багатьох напрямках науки — філософії, соціології, психології, політології тощо. Термін потребує уточнення з урахуванням міждисциплінарного характеру об'єкта дослідження.

Постановка завдання. Дослідження проблем сутності молоді, її становлення як суб'єкта економічної активності на ринку праці з урахуванням чітких вікових меж відповідно до світового досвіду має велике як теоретичне, так і прикладне значення. Багато в чому це пов'язано з підвищенням ролі молоді у становленні сучасного інформаційного суспільства, з прискоренням і глобалізацією економічних і соціальних процесів, подальшими трансформаційними перетвореннями в Україні. Здатність молоді до швидкоплинної адаптації висуває нові вимоги до розуміння її ролі в суспільстві та створення умов для саморозвитку, а також продуктивної та ефективної зайнятості молодого покоління з метою повноцінного включення його в усі соціально-економічні процеси.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проблеми виходу молоді на ринок праці сьогодні, як ніколи, зумовлені викликом сучасності, адже Україна є достатньо динамічною державою з політично неструктурованим суспільством та економічною системою перехідного типу, в якому молоді люди (як і представники інших соціальних груп) отримали найважливіше право — право вибору власного життєвого шляху. Цей вибір тепер став ще складнішим і непрогнозованим, адже в країні з'явилося багато проблем зовнішнього і внутрішнього характеру, які раніше не існували: глобалізаційні процеси сучасності, величезні масштаби міграції населення, високий рівень девіації серед молоді і зовнішня військова агресія [3].

Побудова розвиненого громадянського суспільства великою мірою залежить від того, наскільки молодь зможе стати не тільки активним суб'єктом суспільних відносин, а й суб'єктом власного розвитку. Розвиток молодого покоління, створення умов для його участі в діяльності соціальних інститутів, становлення патріотичного та соціально зорієнтованого громадянина є одними серед найактуальніших потреб сучасної України.

В ООН з метою узгодження статистичних даних між регіонами використовується універсальне визначення поняття «молодь» (визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ)): «ООН визначає «молодь» як осіб віком від 15 до 24 років без обмеження права іншого визначення державами-членами. Вся статистична інформація ООН щодо молоді базується на цьому визначенні, про що свідчать щорічні статистичні доповіді та звіти, опубліковані в системі ООН з питань демографії, освіти, зайнятості та охорони здоров'я» [4].

У Великому енциклопедичному словнику визначено молодь як окрему соціально-демографічну групу, яка вирізняється за сукупністю вікових характеристик, особливостей соціального становища та обумовлених ним соціально-психологічних якостей, що визначаються суспільним ладом, культурою, закономірностями соціалізації, вихованням в умовах певного суспільства [5].

Поняття «молодість» визначає перехід від залежного дитинства до незалежного дорослого життя, від стійкого розвитку під опікою дорослих до ситуації постійного вибору і різноманітних ризиків. Певним орієнтиром може бути вік, до якого здійснюються виплати допомоги на дитину, вік завершення обов'язкової освіти, вік, починаючи з якого громадянин отримує право голосу і бути висунутим на виборчі посади в державні органи управління (табл. 1).

Таблиця 1

ВІКОВІ МЕЖІ ПОЧАТКУ ДОРОСЛОГО ЖИТТЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ [6]

	Вік, до якого здійснюються виплати допомоги на дитину	Вік, коли завершують обов'язкову освіту	Вік, з якого отримують виборче право	Вік, з якого громадянин набувають право висуватись на виборчі посади
Бельгія	18 (25)	15	18	21
Болгарія	20	16	18	21
Чехія	15 (26)	15	18	21
Данія	18	16	18	18
Німеччина	18 (25)	16	18	18
Естонія	16 (19)	16	18	18
Ірландія	16 (19)	16	18	...
Греція	18 (22)	15	18	25
Іспанія	18	16	18	...
Франція	20	16	18	...
Італія	18	16	18	18
Кіпр	18 (23)	15	18	25
Латвія	15 (20)	16	18	21
Литва	18 (24)	16	18	20
Люксембург	18 (27)	16	18	18
Угорщина	18 (23)	18	18	...
Мальта	16 (21)	16	18	18
Нідерланди	17	18	18	18
Австрія	18 (26)	15	16	18
Польща	18 (21)	16	18	...
Португалія	16 (24)	15	18	18
Румунія	18	16	18	23
Словенія	18 (26)	15	18	18
Словакія	16 (25)	16	18	21
Фінляндія	17	16	18	18
Швеція	16	16	18	18
Великобританія	16 (20)	16	18	18
Турція	...	14	18	25
Ісландія	18	16	18	18
Ліхтенштейн	18	15	18	...
Норвегія	18	16	18	18
Україна	23	16	18	18

Граничний вік, до якого виплачується допомога на дитину, у країнах Європейського союзу коливається від 15 (Чехія і Латвія) до 18 років. Як правило, він подовжується, якщо молодь продовжує своє навчання. В Україні допомога на дитину може здійснюватись не довше ніж досягнення нею 23 років за умови навчання за денною формою.

Після завершення обов'язкової освіти молодь приймає рішення щодо своєї майбутньої професії та кар'єри. Цей вік складає від 14 до 18 років, але може бути і вищим при навчанні неповний час (Бельгія, Німеччина, Нідерланди, Польща).

Виборче право громадяни всіх країн ЄС отримують при досягненні 18 років, окрім Австрії, в якій його отримують у 16 років. В Італії в Палату депутатів вибирають починаючи з 18 років, а до Сенату — тільки з 25. Вік, з якого громадяни отримують право бути обраними на виборчі посади, коливається від 18 до 26 років залежно від типу виборів. В Україні на посаду Президента можуть обиратись громадяни, які досягли 35 років.

Окрім зазначеного, чимале значення має вік, коли молоде покоління стає самодостатнім у фінансовому відношенні і створює власну сім'ю. Подовження терміну навчання, труднощі з отриманням роботи і низька доступність житла подовжують перехідний період від молодості до дорослої незалежності. Так, в Україні шлюбний вік для дівчат з 2012 року було підвищено з 16 до 18, що збігається зі шлюбним віком для хлопців. Вікові межі 14—23 в українському законодавстві визначаються двояко, в одних документах це діти, в інших — це молодь. Тому і немає загального визначення вікових меж молодості.

Тим не менш вік — це найпростіший спосіб визначити цю групу, зокрема в галузі освіти та зайнятості. Тому «молода людина» часто визначається як особа у віці, коли закінчує обов'язкову освіту та знаходить перше робоче місце. Останнім часом ці вікові рамки розширились через високий рівень безробіття молоді і високу вартість створення незалежних побутових умов, що ставить багатьох молодих людей в умови тривалого періоду залежності.

Відсутність єдиної точки зору щодо вікових меж молоді сприяє виникненню труднощів при проведенні досліджень і розрахунків. Це пов'язано з тим, що відповідно до вітчизняного законодавства молоддю вважається група осіб віком від 14 до 35 років, що визначено статтею 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді» [7].

Державна служба зайнятості та Державна служба статистики України у своїй діяльності використовують для обліку незайнятої та безробітної молоді показник до 35 років, однак вибіркові обстеження проводяться таким чином, що чисельність осіб віком 35 років потрапляє до складу групи 35—39-річних громадян. Певна інформація подається лише для осіб віком до 29 років.

В Україні до 2004 року, відповідно до законодавства, молоддю визнавали осіб віком до 28 років. В Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року від 27.09.2013 року було внесено пропозиції щодо зменшення вікових меж до 28 років, але вже 18.06.2014 року в Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні на тему: «Участь молоді в суспільному житті: економічна активність», з огляду на несприятливі тенденції у питанні зайнятості, погіршення соціально-економічних умов і проблем з придбанням житла, було внесено рекомендації не змінювати вікові межі молоді. Тобто і надалі в українському законодавстві молодь — це громадяни віком від 14 до 35 років.

Ускладнення з єдиним визначенням поняття «молодь» виникають через те, що вона є об'єктом дослідження багатьох соціально-гуманітарних наук, і кожна наука вивчає молодь у власному аспекті, визначивши для себе предмет дослідження в рамках кожної науки.

В економічній сфері молодіжний вік визначається як період професійного самовизначення, отримання спеціальності, оволодіння професійною діяльністю на певному рівні кваліфікації. Причому для різних соціально-професійних груп верхня межа цього періоду буде різною. Найнижчий він у робітничих спеціальностей. Для фахівців з вищою освітою вона визначається не лише отриманням диплома, але й певним періодом становлення повноцінного фахівця вищої кваліфікації. У сфері науки межа молодіжного віку досягає досить високого рівня, оскільки в Україні до 35 років науковий співробітник вважається молодим ученим.

У сучасному світі відсутність будь-якої професійної освіти свідчить про крайню маргіналізацію молоді особи.

Структуру молоді з точки зору економічної активності та зайнятості можна представити двома групами — економічно активною і економічно неактивною, що також містять свої групи. До економічно активної молоді відносять молодь, зайняту в формальній економіці, безробітних і зайнятих у тіньо-

вій економіці. Економічно неактивна молодь складається з шести окремих груп: осіб, які навчаються у навчальних закладах (учні шкіл, ПТНЗ, студенти ВНЗ); військовослужбовці строкової служби; зайняті вихованням дітей; зайняті у домашньому господарстві; особи, які не мають необхідності у працевлаштуванні; маргінальні групи (особи, які втратили надію знайти роботу, засуджені, безпритульні).

На сьогодні молодь залишається серед тих, кого криза робочих місць уразила найбільше. На обліку в органах Державної служби зайнятості на кінець грудня 2013 року перебувало 205,1 тис. осіб віком до 34 років (45 % від загальної чисельності зареєстрованих). З них — молодь, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх навчальних закладах — 2,4 тис. осіб (працевлаштовано — 1 тис. осіб), у вищих і професійно-технічних закладах — 46,2 тис. осіб (працевлаштовано — 11,5 тис. осіб) [8].

Незважаючи на наявність механізму працевлаштування випускників навчальних закладів, фактичний стан справ у цій сфері свідчить про необхідність ґрунтовного перегляду відповідних нормативно-правових актів.

Висновки.

З огляду на несприятливі тенденції у питанні зайнятості молоді зростає необхідність підвищення захисту права молоді на працю. Значні зміни характеру та умов праці, пов'язані із впливом соціально-економічних умов, потребують введення нових і перегляду чинних норм про умови праці й надання додаткових гарантій щодо трудових прав молоді.

Ігнорування проблем зайнятості молоді позначається на рівні її життя, зростанні обсягів неформальної зайнятості, внаслідок чого загострюється криміногенна ситуація і посилюється міграція за кордон.

З метою уточнення стану і місця молоді можемо констатувати, що молодь — це частина населення, яка перебуває у перехідному фізіологічному віці та спрямовує свої розумові і фізичні здібності на становлення економічної незалежності. Доцільним є також внесення змін до статистичних спостережень з урахуванням граничного віку молоді 35 років. Це дозволить поглибити та деталізувати подальші наукові дослідження з молодіжної проблематики. При цьому необхідно розглянути напрями та рівень державної підтримки молоді в різних країнах, гендерні, культурні, правові проблеми молоді, її політичну та громадську активність, рівень життя (житлові

умови, охорона здоров'я тощо). Виходячи із зазначеного, в сучасних соціально-економічних умовах України молоддю вважають громадян у віці 14—35 років, що перебувають у стані становлення економічної незалежності.

Перспективи подальших наукових досліджень мають сприяти закріпленню економічно обґрунтованого формулювання вікових меж молоді як суб'єкта економічної активності на ринку праці з метою розробки системи державних заходів щодо механізму залучення молоді до праці.

Література

1. Участь молоді в суспільному житті: досвід, можливості, бар'єри: Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України, кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2011 року) [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Державна служба молоді та спорту України. — К., 2012. — 222 с. Режим доступу: http://dsmsu.gov.ua/media/2013/01/23/3/Dopovid_2012_s.pdf

2. Абашина О. В. Обґрунтування найбільш доцільних вікових меж молоді як суб'єкта ринку праці [Електронний ресурс] / О. Абашина // Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Соціум. Наука. Культура». — К., 2009. — Режим доступу: <http://intkonf.org/kand-ekon-nauk-abashina-ov-obgruntuvannya-naybilsh-dotsilnih-vikovih-mezh-molodi-yak-subekta-rinku-pratsi>. — Назва з екрана.

3. Оленич С.Р. Молодь як об'єкт і суб'єкт суспільних відносин в сучасній Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / С.Р. Оленич — К., 2009. — 25 с.

4. Заява ЮНІСЕФ щодо офіційного визначення ООН поняття «молоть» [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. — Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/11998>. — Назва з екрана.

5. Большой энциклопедический словарь [Текст] / гл. ред. А.Н. Прохоров. — 2-е изд. перераб. и доп. — М.: Большая Российская энциклопедия; СПб. НОРИНТ, 1999. — 1456 с.

6. Youth in Europe. Eurostat. A statistical portrait // Eurostat, 2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Youth_in_Europe.

7. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 05.02.1993 р. № 2998-ХІІ. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.

8. Про Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні на тему: «Участь молоді в суспільному житті: економічна активність» [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; Постанова,

Рекомендації від 18.06.2014 № 1521-VII. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1521-vii>.

Reference

1. Youth participation in public life: experiences, opportunities, barriers Annual Report of the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine on the situation of youth in Ukraine (in 2011) / Ministry of Education, Youth and Sports Ukraine, the State Service for Youth and Sports of Ukraine. http://dsmsu.gov.ua/media/2013/01/23/3/Dopovid_2012_s.pdf. — 222 P.
2. *Abashina O.* (2009). Rationale most appropriate age limits as a subject of youth labor market. International Scientific and Practical Internet Conference «Society. Science. Culture». <http://intkonf.org/kand-ekon-nauk-abashina-ov-obgruntuvannya-naybilsh-dotsilnih-vikovih-mezh-molodi-yak-subekta-rinku-pratsi>.
3. *Olenych S.* (2009) Youth as object and subject of social relations in modern Ukraine: thesis abstract for the degree of candidate of philosophical sciences: specialty. 09.00.03 «Social Philosophy and Philosophy of History». K. 25 P.
4. UNICEF statement on the official UN definition of the concept of «youth». Ministry of Education, Youth and Sports of Ukraine. <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/11998>.
5. *Prokhorov A.* (1999) Great Encyclopedic Dictionary (2nd ed. and ext. 1456 P.). M. Petersburg. Norint. Great Russian Encyclopedia.
6. Youth in Europe. Eurostat. A statistical portrait. Eurostat, 2009. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Youth_in_Europe.
7. On the promotion of social advancement and development of young people in Ukraine: Law of Ukraine of 05.02.1993 p. № 2998-XII. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.
8. About recommendations of the parliamentary hearings on the situation of youth in Ukraine on «Youth participation in social life: economic activity». Verkhovna Rada of Ukraine; Resolution, Recommendations of 18.06.2014 № 1521-VII. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1521-vii>